Gintautas Zabiela,
Egidijus Abromavičius,
Rokas Kraniauskas

Dujotiekio trasos Klaipėdos rajone tyrimai

2013 m. lapkričio – 2014 m. balandžio mėnesiais BRIAI vykdė tiesiamo dujotiekio iš suskystintų dujų terminalo Kuršių marių Š dalyje iki esamos magistralinio dujotiekio trasos Kiškėnų kaime 4 atskirų atkarpų archeologinius tyrimus (1 pav.). Šios 4 atkarpos yra dujotiekio trasos R dalyje, Dumpių, Budelkiemio, Macvolių ir Kiškėnų kaimų žemėse (visi Klaipėdos r., Dovilų sen.). Šios tyrinėtinos vietos buvo identifikuotos 2012 m. trasos archeologinių žvalgymų metu (vadovė K. Geštautaitė). Lietuvoje tokio pobūdžio tyrimų, kokie vykdyti šioje dujotiekio trasoje, iki tol nebuvo. Anksčiau tiesiant dujotiekius ar kokias kitas juostines komunikacijas visi archeologiniai tyrimai jų vietose buvo vykdomi prieš žemės kasimo darbus, o tokios praktikos, kaip atlikti juos viršutinio žemės sluoksnio nuėmimo metu, nebuvo. Šių tyrimų koncepcija į Lietuvos archeologiją paskutiniu metu atėjo iš Vakarų Europos, kur jie gana plačiai naudojami ir savo apimtimis bei tikslais atitinka detaliuosius tyrimus. Tačiau Lietuvos sąlygomis jie iškart įgavo savitą specifiką. Pirmiausia dujotiekio tiesimo projekte buvo numatyta tyrinėti tik 1 m pločio juostą – pačią dujotiekio vamzdžio griovio vietą. Realybėje paviršinis 20–40 cm storio dirvožemio sluoksnis ekskavatoriais su bedančiais kaušais iškart buvo nukasamas visoje dujotiekio tiesimo darbų zonoje – maždaug 20 m pločio juostoje. Nukastos žemės buvo supilamos į P–R nuo trasos į 2–3 m aukščio kelių metrų pločio pylimą. Būsimų darbų juostos plotis neleido nukasamų žemių iškart supilti į minėtą pylimą, todėl žemė buvo permetama, kas papildomai komplikavo reikiamo paviršiaus atidengimą arčiau pylimo esančioje nukasamos juostos dalyje. Dėl darbų

1 pav. Tyrinėtos dujotiekio trasos vietos:
1 – Macoliai; 2 – Budelkiemis; 3 – Dumpiai; 4 – Kiškėnai.
R. Kraniausko brėž.

Fig. 1. Investigated sites on the gas line route:
1 – Macvoliai, 2 – Budelkiemis, 3 – Dumpiai, 4 – Kiškėnai.

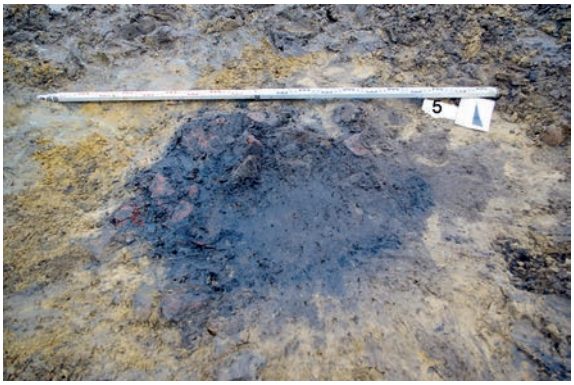

2 pav. Struktūra 4 iš P. E. Abromavičiaus nuotr.

Fig. 2. Structure 4 as seen from the S.

3 pav. Keramika ir molio tinkas iš Macvolių. E. Abromavičiaus nuotr.

Fig. 3. Pottery and clay daub from Macvoliai.

vėlyvo rudens – žiemos sąlygomis, ekskavatorininkų nepatyrimo bei Kirnupalio upelio slėnio link smarkiai storėjančio paviršinio dirvožemio sluoksnio įžemis buvo atkastas tik dalyje trasos, o ir atkastas paviršius likdavo ne visai lygus ir švarus, vietomis iškart užliejamas vandeniu. Visa tai labai apsunkino archeologinius tyrimus.

Tarp Rimkų ir Ilgėnų kaimų buvusio **Macvolių** (vokiškai *Mauschellen Gerge*, *Matzwohlen*) kaimo vietoje dujotiekio trasa tiesta kanalizuoto Kirnupalio dešiniuoju krantu, slėniu ir iki 2–3 m aukščio žvyringos plynaukštės šlaitu. Čia spėjamoje Macvolių senovės gyvenvietėje bei kaimavietėje tyrinėtas 7740 m^2 plotas, aptiktos 7 įgilintos struktūros, siejamos su žmogaus veikla šioje vietoje, iš kurių duobės 1, 4–5 gali būti čia buvusių židinių ar ūkinių duobių apatinės dalys. *Struktūra 1* įžemyje išsiskyrė kaip ovalo formos 95 cm ilgio ir 40 cm pločio dėmė, užpildyta juosva humusinga žeme, orientuota PV–ŠR kryptimi. Pjūvyje tai 25 cm gylio pusapvalė duobė su keliais 10–15 cm skersmens akmenimis, be radinių. *Struktūra 4*, aptikta įžemyje, išsiskyrė kaip netaisyklingo ovalo formos 1,3 m ilgio, 90 cm pločio dėmė, kiek pailga PV–ŠR kryptimi, užpildyta juosva su angliukais žeme, kurioje buvo perdegusių 10–15 cm skersmens briaunuotų akmenų (2 pav.). Pjūvyje tai sekli 26 cm gylio duobė kiek nelygiu plokštoku dugnu, kurioje akmenų rasta visame duobės užpilde. Pagal juos (kitokių radinių duobėje nerasta) sprendžiama, kad tai buvo židinio vieta. *Struktūra 5* įžemyje išsiskyrė kaip ovalo formos 50 cm ilgio, 30 cm pločio dėmė, orientuota P–Š kryptimi, užpildyta juosva žeme su šviesiai rusvo molio priemaišomis. Dėmės paviršiuje buvo aptikti 8 tamsiai rudos spalvos molio tinko gabalėliai ir viena juodos molio masės keramikos šukė – apžiestos keramikos puodo šukės fragmentas. Pjūvyje tai apvalėjanti į dugną 25 cm gylio duobė.

Tyrinėtos vietos P dalyje, kur žemės paviršius leidžiasi į Kirnupalio upelio slėnį, po 30 cm storio velėnos ir povelėniniu juodos humusingos žemės sluoksniu esančiame iki 60 cm storio pilkos molingos į upelio vagą nuartos tamsiai pilkos žemės (dirvožemio) sluoksnyje aptiktos 6 pavienės lipdytos keramikos šukės ir 2 molio tinko fragmentai (3 pav.). Iš keramikos išraiškingiausias yra apžiestos keramikos puodo

šukės prie kaklelio fragmentas. Jo molio masė išorėje šviesiai rusva, viduje tamsiai pilka, liesinta grūstu granitu.

Apie 50 m į V nuo keramikos radimvietės viršutiniame dirvožemio sluoksnyje aptikta moneta – 1759 m. Meklenburgo–Strelico Adolfo Frydricho IV (1752–1794) 1/6 talerio (4 pav.) (monetos priklausomybę nustatė LNM Numizmatikos skyriaus darbuotojas Eduardas Remecas) ir jos aplinkoje kita labiau sunykusi nedidelio nominalo nenustatytų kaldinimo metų moneta, irgi greičiausiai XVIII a.

Visi negausūs radiniai rodo čia buvus dviejų skirtingų laikotarpių pavienes sodybas. Lipdyta apžiesta keramika bei molio tinkas indikuoja maždaug II tūkst. pradžios (XI a.?) sodybvietę, monetos – XVIII a. sodybvietę, žinomą iš XVIII a. planų.

Budelkiemio kaimo ribose tiesiama dujotiekio trasa du kartus kerta kanalizuotą Smeltalę, apie 200 m eidama jos dešiniojo kranto slėniu, toliau į ŠR – Kirnupalio dešiniojo kranto slėniu ir tik ties Kirnupalio kanalą kertančiu vietinės reikšmės žvyrkeliu pakildama į nežymią smėlėtą aukštumėlę. Čia spėjamoje senovės gyvenvietėje tyrinėtas 24840 m^2 plotas, nežymioje aukštumėlėje plote 4 aptiktos 3 įgilintos struktūros (6–8), siejamos su žmogaus veikla, iš kurių tik vienoje buvo radinių. *Struktūra 6* įžemyje išsiskyrė kaip beveik apvali 30 cm skersmens dėmė, užpildyta perdegusiu moliu su degėsiais. Pjūvyje tai 14 cm gylio duobutė gana plokščiais šonais, užpildyta degusio molio ir juodos žemės mišiniu. Dėmėje aptikti 2 degusio molio tinko fragmentai. Matyt, ir čia II tūkst. pradžioje buvo atskira sodyba.

Spėjamuose **Dumpių** ir **Kiškėnų** senkapiuose ištyrus atitinkamai 1200 m^2 (plotas 8) ir 258 m^2 (plotai 9–10) kapų nerasta.

Dujotiekio Kuršių marios – Kiškėnai trasoje 2013–2014 m. tyrinėtas bendras 34038 m^2

4 pav. 1759 m. Meklenburgo–Strelico Adolfo Frydricho IV (1752–1794) 1/6 talerio moneta iš Macvolių. E. Abromavičiaus nuotr.

Fig. 4. The 1759 Mecklenburg–Strelitz Adolphus Frederick IV (1752–1794) 1/6 thaler from Macvoliai.

plotas, žvalgytos kur kas platesnės teritorijos. Tyrimų darbus labai apsunkino nepalankus tyrimams metas bei su realiais dujotiekio tiesimo darbais nesusieti tokių tyrimų mastai. Šių tyrimų metu, be ištirtų atskirų archeologinių struktūrų, sukaupta tam tikra tokių tyrimų patirtis, kuri gali praversti vykdant kitus panašaus pobūdžio darbus.

The investigation of the gas line route in Klaipėda District

During November 2013 – April 2014, the KU BRIAI excavated a total of 34038 m^2 at sites, where the top layer of soil had been removed, in four separate segments in the E part of the gas line route from the LNG terminal in the N part of the Curonian Lagoon to the existing trunk gas line in Kiškėnai village, which are on land belonging to Dumpiai, Budelkiemis, Macvoliai, and Kiškėnai villages (all in Dovilai eldership, Klaipėda District) (Fig. 1). Ten sunken structures (Fig. 2), which date to the early 2nd millennium according to their structure and separate finds, were recorded during the excavation. Fragments of hand built pottery and clay daub were also found in a ploughed layer running down into the Kirnupalis stream valley (Fig. 3). A pair of 18th-century coins (Fig. 4), which indicate that farmsteads once stood there, were likewise discovered.